

Dvoji výročí velkého astronoma

Název emise: Osobnosti - Mikuláš Koperník

Den vydání: 15. únor 2023

Hodnota: „B“ (= 23 Kč ke dni vydání); č. 1188

Rozměr známkového obrazu: 23 x 40 mm

Výtvarný návrh: Jindřich Ulrich

Druh tisku: OF; **Tisk:** Tiskárna Hradištko, sro.

Tisková forma: 2x PA 50

Náklad: 750.000

FDC: OTp v barvě černé; **Tisk:** Tiskárna Hradištko

Rytec FDC: Bohumil Šneider

Náklad: 2.400 ks

Na letošní rok připadají hned dvě kulatá výročí významného polsko-německého učenice Mikuláše Koperníka: 550 let od jeho narození a 480 let od jeho úmrtí. Dějiny si jej pamatují hlavně jako astronoma, ale byl i uznávaným lékařem, právníkem, duchovním, působil i jako ekonom, kartograf, diplomat a v řadě dalších oborů – až se skoro nechce věřit, co všechno v životě stihl.

Narodil se v polské Toruni, která se krátce před tím vymanila ze svazku s Pruskem a stala se opět součástí Polského království. Vzdělání získal jako syn vážené a bohaté rodiny, jeho strýc, který se ho po smrti otce ujal, byl biskupem. Mikuláš díky tomu studoval postupně na několika univerzitách v Polsku a v Itálii a získal titul jako právník, o několik let později i jako lékař.

Stejně jako strýc byl povoláním duchovním, ale vedle toho postupně vykonával mnoho úřadů v řadě různých oborů, srdcem však byl především astronomem. Jako první v novověku vážně a hlasitě vystoupil proti všeobecně uznávanému dogmatu, že Země je středem vesmíru. Byl za to odsuzován (například i Lutherem), znemožnilo mu to další kariéru v rámci katolické církve (polský král jej navrhl na biskupa ve stejné církevní provincii, v níž před tím působil jeho strýc), jeho knihy byly bezmála tři sta let katolickou církví zakázány (což o ní mnohé vypovídá). Přes všechna tato protivenství Koperník ve svém heliocentrickém názoru vytrval a jeho práce se stala základem, na němž stavěli další astronomové. Dnes už dávno víme, že měl pravdu, přesto názor, že je Země středem vesmíru – a někdy dokonce, že je plochá – přetrvával v myslích mnoha lidí dodnes.

V úvodu jsem zmínil, že Koperník byl polsko-německého původu, a i když já jej považuju za Poláka, určitě se to prostě neví. Jeho maminka byla Němka, stejně jako její bratr, už zmíněný biskup. Národnost otce známa není, a tak trochu záhadou je i jeho příjmení – Koppernigk, tedy složenina německého slova s polskou koncovkou. Mikuláš po většinu života žil v Polsku jako poddaný polského krále, psal však německy a latinsky.

Na poštovních známkách byl připomenut v mnoha státech světa, takže se s jeho portrétem můžeme setkat

v tradičních i tematických sbírkách a exponátech. Nejstarší známka s ním, o které vím vyšla koncem roku 1942 v Německem okupované části Polska, tehdy Generální gubernii, snad k blížícímu se 270. výročí jeho narození. V květnu 1943 pak vyšla znovu, ve změněné barvě a s přitiskem data 24. 5. 1543 / 1943, ke 400. výročí jeho úmrtí. Na známce je uvedeno jeho jméno jako Nikolaus a příjmení jako Kopernikus, tedy důsledně s „k“ a nikoli s „c“, na rozdíl od podoby užívané později na známkách mnoha dalších států – Nicolaus Copernicus. Ta první známka vyšla v archové úpravě o 50 kusech, druhá samostatně jako desetiblok v aršíkové úpravě, s nápisy na okrajích. Její zkusmý tisk v původním tiskovém archu je téměř nedostupnou, a proto zdaleka nejcennější položkou Generální gubernie, ale to už přesahuje náš zájem pokud jde o novou emisi, a tak se o tom blíže zmíním na jiném místě tohoto čísla.

Autorem známky, razítka i kresby na FDC je výtvarník Jindřich Ulrich (1950), známý hlavně jako minaturista, kterého známe i jako autora emise ke 300. výročí narození Marie Terezie (2017). Známkou s Koperníkem se mu povedla, jen škoda, že se nedohlédl na to, aby do návrhu byla zakomponována alespoň jedna přímá barva – v tomto případě světle hnědá, kterou by byly vytištěny rám obrazu, název státu a nominální hodnota. Takto jsou všechny tři provedeny rastrově, soutiskem více barev, takže známce chybí bezpečnostní prvek (a nadto by to bylo hezcí).

Zdařilé jsou kresebná výzdoba obálky dne vydání i razítko, obojí jednoduché a na první pohled jasné a srozumitelné. Rytinu pro FDC provedl Bohumil Šnejder (1936), který jako rytec před více než půl stoletím nastoupil do Státní tiskárny cenin, kde pak strávil celý svůj profesní život. Vedle toho od konce 80. let ryl i známky, z nichž se mi zdaleka nejvíc líbí ta z roku 2013 věnovaná Bohuslavu Reynkovi – její rytinu dodnes považuju za nejlepší Šnejdrovo dílo. Tvořil však i užité věci, mně kupříkladu před bezmála čtyřiceti lety vyryl kresebnou výzdobu na formulář mého prvního atestu, když jsem se stal zkušebními znalcem POFISu, kde jsem tehdy pracoval. Ulrychovy miniatury si zase rád kupuju v dobročinných aukcích Konta Bariéry. Pro oba její autory mám tedy k téhle nové emisi vlastně až osobní vztah. FB

FDC